

Я БОЮСЯ

ОПОВІДАННЯ

З англійської переклав Павло НАСАДА

Мене бере острах. Не так за себе — зрештою, у свої шістдесят шість я вже геть сивий, — як за вас, за усіх тих, кому ще жити і жити. Бо, гадаю, що з недавнього часу у світі діються небезпечні речі. Їх помічають то тут, то там, якийсь час говорять про них, а потім вони відходять на задній план і про них забувають. А все ж я переконаний, що, коли не уяснити собі справжню сутність цих випадків, то нас можуть спіткати жахіття. Проте судіть самі.

Минулої зими якимось повернувся увечері додому зі свого шахового клубу. Я вдівець; живу сам, у невеликому, але зручному трикімнатному помешканні з вікнами на П'яту авеню. Було ще не пізно, отож я засвітив лампу, що стояла обабіч м'якого шкіряного фотеля, взяв детектив, який читав тими днями, і ввімкнув радіоприймач. Щоправда, я шкодую, що не зауважив, на яку хвилю він був налаштований.

Електролампи нагрілися, і з приймача почулися звуки акордеона — спочатку тихенько, а потім дедалі гучніше. Під таку музику читається найкраще, тому я підрегулював звук і розгорнув книжку.

А тепер я хочу розповісти все з абсолютною точністю і не стану переконувати, що звертав особливу увагу на передачу. Але я певно знаю, що незабаром музика припинилася і почулися аплодисменти публіки. Далі хтось засміявся, і чоловічий голос, задоволений аплодисментами, промовив: «Гаразд, гаразд», але аплодисменти не вщухали ще кілька секунд. За цей час голос ще раз задоволено засміявся і наполегливо повторив: «Гаразд». Аплодисменти затихли. «Виступав такий-то», — поінформував голос, і я повернувся до книжки.

Але невдовзі я знову прислухався до цього голосу людини середнього віку; мою увагу привернула, напевно, зміна інтонації, коли він перейшов до іншого номера. «А зараз — міс Рут Грілі, — оголосив він, — із Трентона, штат Нью-Джерсі. Міс Грілі гратиме на піаніно, правда?» Дівочий голос, невпевнений і майже нечутний, відповів: «Саме так, пане Мейджер Бауз». Потім знову чоловічий голос — і тут я впізнав цю знайому монотонну інтонацію: «І що ви збираєтеся нам заграти?»

Дівчина відповіла: «Ля Палома». Чоловік повторив назву за нею, але уже голосно: «Ля Палома». Настала пауза, почулися вступні акорди фортепіано, і я продовжував читати.

Під час виступу дівчини я краєчком вуха почув, що її стиль виконання був механічний, вона не завжди дотримувалася ритму — мабуть, хвилювалася. Ще раз моя увага повністю перемкнулася на несподіваний звук гонгу. Прозвучало ще кілька тактів: дівчина грала дедалі невпевненіше. Гонг пролунав знову, фортепіано раптово вмовкло, і почулося стурбоване перемовляння публіки. «Гаразд, гаразд», — промовив знайомий голос, і я зрозумів, що я чекав саме цих слів, я знав, що він скаже. Публіка замовкла, і голос почав: «Отже...»

Перекладено за виданням: Tomorrow, the stars. A Science Fiction Anthology. 1967. I'm scared.

Джек Фінні (нар. 1911 р.) — один з найвидатніших американських фантастів сучасності. Автор кількох збірок оповідань та романів. Найвідоміші з останніх «Викрадачі плоті» (1955), «Між двох часів» (1970), «Перепона Маріон» (1973).

Оповідання «Я боюся» було вперше опубліковане 1951 р.

Приймач умовк. На якусь мить із нього не долинали жодного звуку, крім механічного гудіння. І тут увімкнулася зовсім інша програма: чулися голоси Бінга Кросбі та його сина, вони співали останні такти «Пісні Сема», моєї улюбленої. Отож я знову повернувся до свого читива, злегка здивований, що ж сталося з тією першою програмою, але не став усерйоз замислюватися над цим, аж доки дочитав книжку і став вкладатися до ліжка.

Аж тоді, роздягаючись у спальні, я пригадав, що Мейджер Бауз помер. Минуло кілька років, півдесятиліття з того часу, коли цей сухий сміх і знайоме «гаразд, гаразд» чулося у вітальнях усієї країни.

Отож, що ви робите, коли відбуваються вочевидь неможливі речі? У мене просто з'явилася непогана оповідка, яку можна розказати друзям. Після того мене неодноразово запитували, чи не чув я часом недавно Морана і Мака, пару популярних двадцять п'ять років тому радіокоміків, чи Флойда Гібсона, радіокоментатора з минулих часів. І не раз жартували з приводу мого ветхого радіоприймача.

Але один чоловік — це була зустріч у наступний четвер у когось в гостях — вислухав мою розповідь особливо уважно, а коли я замовк, розповів мені свою власну дивну бувальщину.

Він — серйозна, інтелігентна людина, і, коли я слухав його, я не так настрахався, як зацікавився тим, що, здалося мені, було спільною ознакою і приєднувало його історію з поведінкою мого приймача. Оскільки я на пенсії і маю доволі часу, то наступного дня, не полінувавшись, я здійснив двогодинну мандрівку протягом до Коннектікуту, щоб на місці пересвідчитися у достовірності розповіді. Я зробив детальні нотатки, і у моєму архіві вона має тепер такий вигляд: Випадок 2. Луїс Трачнор, торговець вугіллям і дровами Р. Ф. Д. І, Денбері, штат Коннектікут, 54 роки.

20 липня 1950 року, як розповів мені містер Трачнор, він вийшов на ганок власного будинку приблизно о шостій ранку. З-під самого даху аж до ганку тягнулася смуга сірої фарби, все ще вологої.

— Вона була завширшки, як, скажімо, восьмидюймова малярська щітка, — розповідав мені містер Трачнор, — і виглядало це геть незугарно, бо будинок був білого кольору. Я гадав, що якісь дітлахи зробили це вночі задля жарту, але якщо то справді були вони, то їм довелося б брати драбину, щоб дотягнутися аж до даху, — нікому і на думку не спало, що вони ладні прикласти стільки зусиль. Крім того, фарба була накладена щільно, хтось старанно попрацював, щоб провести гарну і рівну смугу саме на фасаді будинку.

Містер Трачнор приніс драбину і стер фарбу з допомогою розчинника.

У жовтні того ж таки року Трачнор перефарбував будинок.

— Біла фарба трималася погано, отож я пофарбував його у сірий колір. В останню чергу я дійшов до ганку і закінчив роботу в суботу близько п'ятої години. Наступного ранку, коли я вийшов з будинку, то на фасаді побачив білу смугу. Знову ці чортові дітлахи, подумав я собі, бо смуга була на тому ж місці, що і попереднього разу. Та коли я придивився уважніше, виявилось, що то не була свіжа фарба, а біла, яку щойно напередодні я зафарбував. Хтось не полінувався і обережно підчистив нову фарбу акуратною смугою завширшки вісім дюймів від самого даху аж донизу! Кому, до дідька, це було потрібно? І досі не збагну.

Ви помітили зв'язок між цією історією і моєю? Уявіть на хвилю, що у кожному з цих двох випадків траплялося щось таке, що ненадовго порушувало звичний хід часу. Саме це сталося зі мною: впродовж кількох секунд я очевидно мав можливість слухати передачу, яка вийшла в ефір багато років до того. А тепер уявіть, що ніхто не чіпав будинку містера Трачнора, крім нього самого: він пофарбував свій будинок у жовтні, але завдяки якомусь фантастичному перепаду в часі певна частина помальованої поверхні будинку проявилася ще влітку. Оскільки того разу він відчистив цю смугу, то саме її бракувало восени після пофарбування будинку.

Втім, я був би не зовсім щирий, якби став твердити, що одразу повірив у все це. То було тільки доволі цікаве припущення, і я переповідав друзям обидві ці історії просто як курйозні випадки. Я часто спілкуюся з різними

людьми і час від часу після своїх оповідей мав нагоду вислухати інші чудернацькі бувальщини.

Бувало, хтось кивне і скаже: «Я згадав, що мені недавно розповідали...», і я таким чином додавав до своєї колекції ще один випадок. Якось у п'ятницю ввечері до одного чоловіка на Лонг-Айленді зателефонувала сестра з Нью-Йорка. Пізніше ж вона твердила, що дзвонила аж наступного понеділка, тобто через три дні. У відділенні банку Чейз-Нешнл на Сорок п'ятій вулиці мені показали чек, що був пред'явлений до сплати за день до того, як його виписали. Якось на Східну шістдесят дев'яту вулицю у Нью-Йорку принесли листа через сімнадцять хвилин після того, як його вкинули до поштової скриньки на головній вулиці містечка Грін Рівер у штаті Вайомінг.

І так далі, і так далі. Тепер на вечірках моїх розповідей чекали з нетерпінням, і згодом я сам переконався, що їх колекціонування і перевірка перетворилося на хобі. Але того дня, коли я почув історію Джулії Айзенберг, я зрозумів, що це не тільки хобі.

Випадок 17. Джулія Айзенберг, службовець, Нью-Йорк, 31 рік. Міс Айзенберг мешкає у невеликому будинку без ліфта у Гривіч Вільдж. Я розмовляв з нею у її помешканні після того, як мій товариш із шахового клубу, який виявився її сусідом, переповів мені дещо плутану її розповідь, яку він, у свою чергу, почув від консьєржа будинку.

У жовтні 1947 року близько одинадцятої вечора міс Айзенберг вийшла з помешкання до сусідньої аптеки по зубну пасту. Коли вона поверталася, до неї підбіг великий чорний з білим собака, став на задні лапи, а передні поклав їй на груди.

— Я зробила помилку, погладивши його, — сказала мені міс Айзенберг. — Після цього він просто не відставав від мене. Коли я ввійшла до під'їзду, мені довелося дослівно силоміць випхати його на вулицю, щоб зачинити двері. Мені стало шкода його, бідолашного пса, і я почулася трохи винуватою, бо через годину, коли я визирнула у вікно, він усе ще сидів під дверима.

Собака залишався поблизу три дні, виглядаючи міс Айзенберг і з диким захватом вітаючи її кожного разу, коли вона з'являлася на вулиці.

— Коли вранці я виходила з дому, щоб їхати автобусом на роботу, він уже сидів, бідолаха, на тротуарі і проводжав мене сумними-сумними очима. Мені хотілося забрати його до себе, але я думала, що у такому випадку він уже ніколи не повернеться до свого дому, і боялася, що справжньому господареві буде шкода втратити його. Ніхто по сусідству не знав, кому він належить, а згодом собака врешті-решт зник.

Через два роки подруга подарувала міс Айзенберг тритижневе цуценя.

— Моя квартира надто мала для собаки, але воно було таке миле створіння, що я не могла втриматися від спокуси. Отож цуценя росло і перетворилося на красивого великого собаку, який їв більше, ніж я сама.

Оскільки в околиці жили добропорядні люди, а собака поведився як слід, міс Айзенберг завжди відчіпляла повідець, коли прогулювала його увечері, і він ніколи не вибігав надто далеко.

— Одного вечора, — а востаннє я тільки й побачила, як він винюхував щось у темряві далі по вулиці, — я погукала його, але він не повернувся. Більше ніколи. Відтоді я його не бачила. Але ж наша вулиця — це суцільні цегляні будинки із замкненими дверима без жодних провулків. Він не міг зникнути ось так просто, він таки не міг. А все ж зник.

Багато днів після цієї пригоди міс Айзенберг провела у пошуках собаки, напитувала про нього по сусідству, давала оголошення в газетах, але так нічого і не довідалася.

— І ось якогось вечора я уже налагодилася лягати спати, та випадково виглянула з вікна на вулицю і зненацька пригадалося мені те, про що на той час я вже геть забула. Згадала я собаку, якого відганяла більше двох років тому. — Міс Айзенберг підвела на мене очі і спокійно промовила: — Це був той самий собака. Якщо ви тримаєте собаку, то добре його знаєте і не можете помилитися, і я кажу вам, що то був той самий собака. Мож-

ливо, це звучить безглуздо, але я загубила свого собаку, — вірніше, прогнала його, — за два роки до того, як він з'явився на світ.

Вона заплакала, по щоках покотилися сльози.

— Ви думаете, мабуть, що я не повна розуму або що я самотня і через те надто переймаюся собакою. Але ви помиляєтеся. — Вона витерла сльози хустинкою. — Я цілком врівноважена людина, принаймні не менше ніж будь-хто у наш час, і не побоюся повторити вам, що знаю, що сталося.

Саме в цю хвилину, коли я сидів у чистенькій, але убогій вітальні міс Айзенберг, я повністю усвідомив, що наслідки цих загадкових випадків можуть виявитися значно вагомішими, ніж зацікавленість, яку вони викликають. І цілком можливо, що вони можуть обернутися трагедією. Саме у цю хвилю мене почав брати справжній страх.

Останні одинадцять місяців я продовжував виявляти і вивчати подібні дивні події, і мене вразило і злякало, що їх так багато. Ще більше я був уражений і зляканий тим, що вони трапляються дедалі частіше і — не знаю, щоправда, як це краще висловити — дедалі дужче ламають долі людей. Ось вам приклад, вибраний майже навмання, приклад всезростаючого впливу... одним словом того, що зараз трапляється у світі.

Випадок 34. Пол В. Керч, бухгалтер, Бронкс, 31 рік.

Однієї неділі — день був погожий, сонячний, — я познайомився з родиною, що жила у Бронксі: з кремезним і симпатичним містером Керчем, який зажурено поглядав з-під лоба, з його дружиною, миловидною темно-волосою жінкою віком під тридцять років, чю привабливість дещо псували темні набряки під очима, та їхнім сином, гарним хлопчиком шести-семи років. Після того, як ми потиснули одне одному руки, хлопчика відіслали гратися до його кімнати.

— Гарзд, — втомлено промовив містер Керч і підійшов до книжкової шафи, — ближче до справи. По телефону ви сказали, що в загальних рисах історія вам відома. — Останні слова прозвучали наполовину запитально, наполовину ствердно.

— Так, — відповів я.

Він дістав з верхньої полиці книжку і видобув з-поміж її сторінок кілька фотографій.

— Ось вони, — він сів поруч зі мною на канапу. — У мене досить пристойний фотоапарат. Я фотограф-аматор, у мене є все необхідне для роботи з плівками; я сам їх проявляю. Два тижні тому ми пішли на прогулянку в Центральний парк. — Його голос звучав втомлено і монотонно, очевидно, він розповідав про те уже не вперше, вголос і подумки. — Була хороша погода. Як сьогодні. Обидві бабусі нашого хлопчини неодноразово докучали нам проханням прислати його, отож я викладав у парку цілу плівку, знімаючи усіх нас. Мій фотоапарат автоматично спрацьовує через кілька секунд, даючи мені час, щоб стати спереду і самому попасти в об'єктив.

Коли він передав мені до рук усі фотографії, крім однієї, в його очах читалася втома і безнадія.

— Ось ці я зняв спочатку, — сказав він.

Усі фотографії були досить великі, приблизно сім на три з половиною дюйми, і я уважно їх роздивився.

Це були звичайні фото, з хорошою різкістю, виразними були усі деталі, і на кожній з них у різноманітних позах було зображено сімейство з трьох радісних людей.

Містер Керч був у світлому костюмі ділового крою, його дружина у темній сукні й дошовику, а на хлопчикові був темний костюм з штанами до колін. Позаду них виднілося дерево з голими гілками. Я підвів погляд на містера Керча, даючи знак, що роздивився фотографії.

— А це остання, — сказав він і простягнув її мені. — Я зняв цей кадр так самісінько, як і решту. Ми домовилися, як краще стати, я встановив фотоапарат, одійшов і став разом із сім'єю перед об'єктивом. У понеділок увечері я проявив плівку. Ось що я побачив на останньому негативі. — Він віддав мені фотографію.

На якусь мить мені здалося, що це просто ще одна групова фотографія

цієї ж сім'ї. Потім я помітив різницю. Містер Керч виглядав в основному так само. Він був голомозий і широко усміхався, але на ньому був зовсім інший костюм. Його син, що стояв поруч, носив довгі штани і був на добрі три дюйми вищий і, очевидно, старший. Однак це, без сумніву, був той самий хлопчик. А жінка була зовсім іншою особою. Одягнена по-модному, з відблиском сонця у світлому волоссі, вона здавалася дуже красивою і привабливою. Вона усміхалася в об'єктив і тримала містера Керча за руку.

Я перевів погляд на нього:

— Хто це?

Містер Керч втомлено похитав головою.

— Я не знаю, — відповів він, а тоді вигукнув: — Я не знаю! Ніколи раніше не бачив її!

Він повернувся до дружини, але вона відвела погляд, і він знову повернувся до мене, стелючи плечима. — Ось і все, — сказав він. — Така історія.

Він підвівся і, поклавши руки в кишені штанів, почав міряти кроками кімнату, поглядаючи на дружину. Він звертався до неї, хоча промовляв до мене:

— Отож хто вона така? Як міг фотоапарат зняти цей кадр? Я бачу цю жінку вперше в житті!

Я ще раз поглянув на знімок і підняв його ближче до очей.

— Тут дерева бувають листям, — сказав я. Позаду хлопчика з серйозним виразом обличчя, усміхнених чоловіка і жінки по-літньому зеленіли крони дерев.

Містер Керч кивнув і з боєм у голосі відповів:

— Я не знаю. — А потім вигукнув, не відводячи погляду від дружини: — А хочете знати, що вона каже? Вона каже, що на фотографії моя дружина, моя нова дружина, яка буде у мене через кілька років! О Боже! — Він затулив обличчя руками. — Чого тільки не придумують ці жінки!

— Що ви маєте на увазі? — звернувся я до місіс Керч, але вона не стала відповідати — мовчала, стиснувши губи.

Керч безпорадно здвигнув плечима.

— Вона говорить, що на фотографії відображене те, що станеться через кілька років. Або вона помре, або... — він завагався, а тоді з боєм у голосі закінчив фразу, — або ми розлучимося, я залишу сина у себе і одружуся з тією жінкою, що на знімку. Ми обидва перевели погляд на місіс Керч, чекаючи на її реакцію.

— Гаразд, якщо це не так, — сказала вона, розвівши руками, — то скажіть мені, що ж означає ця фотографія.

Жоден з нас не міг дати відповіді, і через кілька хвилин я розпрощався. Що я міг сказати подружжю? Звичайно ж, я не міг уголос висловити своєї переконаності, що хоч як трактуй цю фотографію, їхньому сімейному життю настав кінець...

Випадок 72. Лейтенант Алфред Айхлер, поліція Нью-Йорка, 33 роки.

Пізно ввечері 9 січня 1951 року двоє поліцейських побачили револьвер, який лежав на доріжці поблизу південної брами Центрального парку. У поліцейській лабораторії револьвер обстежили на предмет відбитків пальців, і кілька було знайдено. З револьвера нещодавно стріляли, ще один постріл зробили у поліції для дослідження кулі й занесення у картотеку висновку експертів-балістиків. Знайдені відбитки пальців перевірили і виявили у картотеці; вони належали якомусь дрібному злодюжці, в якого на рахунок вже був один напад.

Як це заведено, було наказано розшукати його. Один із детективів завітав до будинку, де, як було відомо, той проживав, але не застав удома, а оскільки останнім часом не було невияснених випадків стрілянини, то тієї ночі пошуками особливо не переймалися.

Наступного вечора у Центральному парку з тієї ж зброї застрелили людину. Будь-які сумніви щодо помилковості такого припущення відкинула балістична експертиза. Невдовзі з'ясувалося, що у барі неподалік від Центрального парку вбитий учинив сварку зі своїм товаришем. Обидва чо-

ловіки були вже добряче напідпитку, коли разом вийшли з бару. Другий з них і був тим злочинцем, чию зброю знайшли напередодні і яка зберігалася надійно замкненою у сейфі поліцейського відділка.

Як розповідав мені лейтенант Айхлер, «було неможливо застрелити людину з тієї ж зброї, але трапилося саме так. Втім, навіть не запитуйте мене, яким чином, і якщо хтось гадає, що ми б стали передавати таку справу до суду, то у нього не всі вдома».

Випадок 111. Капітан Хуберт Рім, поліція Нью-Йорка, у відставці, 66 років.

Я домовився зустрітися з капітаном Рімом уранці у парку Стайвесент — зеленому острівці з дерев'яними лавками і асфальтованими доріжками посеред міста поблизу Другої авеню.

— Ви хочете почути про справу Фентца, чи не так? — запитав він після того, як ми відрекомендувалися один одному і відшукали затишну лавку. — Гаразд, я розповім вам. Не люблю про це згадувати — ця історія нервує мене, — але мені б хотілося почути вашу думку.

Він був високий на зріст, дещо обважнілий чоловік з обвітrenим і серйозним обличчям. На ньому був кітель від поліцейської уніформи і кашкет без кокарди.

— Я був тоді саме у міському моргу, — почав він свою розповідь, коли я приготував записника і ручку, — у дільниці Бельв'ю близько дванадцятої ночі, і разом з одним сітаженом пригощався кавою. То був червень 1950 року, незадовго до того, як я пішов на пенсію. У той час я працював у відділі, який займався пошуками зниклих осіб. Занесли цього хлопця, і видався він мені дивним типом. З бородою. Молодий чолов'яга, років тридцяти, але із справжніми доглянутими баками і одяг його теж видався незвичним. На той час у мене за плечима уже було тридцять років служби і мені траплялося бачити не одного вбитого на вулиці дивака. Якось ми знайшли араба в чалмі і бурнусі й цілий тиждень дошукувалися, хто то такий. Отож стурбував мене не так його вигляд, як те, що ми знайшли у його кишенях.

Капітан повернувся на лавці усім тілом, глянув на мене, щоб переконатися, чи я зацікавився його розповіддю, і провадив:

— У кишені мертвяка знайшли десь на долар монет, і один з хлопців простягнув мені п'ятицентовика. Ну, вам же потрапляло на очі багацько п'ятицентовиків, і нових з портретом Джефферсона, і з зображенням бізона, які карбували раніше, а час від часу можна натрапити на п'ятицентовик з головою Свободи. Їх перестали карбувати ще до першої світової війни. Та цей походив із ще давніших часів. З одного боку я побачив герб Сполучених Штатів, з іншого — велику п'ятірку; мені попадалися такі монети, ще коли я був малим хлопцем. Але найцікавіше те, що старий п'ятицентовик мав вигляд новенького; нумізмати називають це «щойно із монетного двору», тобто здавалося, що його виготовлено лише вчора. На п'ятицентовику рік випуску — «1876», а в його кишенях не знайшлося жодної новішої монети.

Капітан Рім запитально подивився на мене.

— Що ж, — сказав я, відірвавши очі від записника, — таке цілком могло трапитися.

— Певно ж, що могло, — відповів він із ноткою вдоволення у голосі, — але на усіх його одноцентовиках були зображені голови індіанців. Ну, і коли востаннє ви бачили таку монету? Серед інших була навіть трицентово срібна монета, схожа на старий десятицентовик, але трохи менших розмірів. А банкноти у його портмоне — усі як одна старого зразка, великого розміру.

Капітан Рім нахилився вперед і плюнув у траву тоненькою цівкою пережованого на сік тютюну, демонструючи цим огиду старого поліцейського до усього, що не вкладається у звичні рамки.

— Більше сімдесяти доларів готівкою і жодного папірця, випущеного сучасним банком Федерального резерву. Серед інших виявилися і дві жовті десятки. Ви пам'ятаєте такі? Їх ще можна було обміняти на золото. Решта

були старими банкнотами національних банків; їх ви теж повинні пам'ятати. Такі банкноти друкували безпосередньо у місцевих банках з особистим підписом президента банку; їх часто фальшували. Добре, — продовжував капітан Рім, відкинувшись на спинку лавки і схрестивши ноги, — з його кишені ми вилунали ще рахунок з платної конюшні на Лексінгтон-авеню: три долари за утримання коня і за чищення екіпажу, а крім того, латунний жетон, за якого можна було отримати п'ятицентове пиво у барі. І лист, надісланий з Філадельфії у червні 1876 року зі старовинною двоцентовою маркою, та кілька візитівок у тому ж таки портмоне. На картках зазначалися його ім'я та адреса, на листі також.

— О, — вигукнув я із здивуванням, — то ви його одразу ж ідентифікували?

— Еге ж. Рудольф Фентц, адреса на П'ятій авеню — номер будинку я вже не пригадую — у Нью-Йорку. Жодних проблем. — Капітан Рім нахилився і знову плюнув. — Тільки ж за цією адресою ніхто не міг мешкати. Це — крамниця, і вже віддавна ніхто і чути не чув про якогось там Рудольфа Фентца, а в телефонній книзі теж немає такого імені. Ніхто так і не зателефонував нам, щоб поцікавитися долею цього невдахи, а у Вашингтоні не знайшлося відбитків його пальців. На сюртуку знайшли ім'я його кравця, який начебто жив на Бродвеї, але там ніхто і не чув про такого.

— А що такого дивного було в його одязі?

Капітан сказав:

— Ну, чи бачили ви когось у дуже вузьких штанях без манжетів, без напрасованих кантів у великі чорні і білі клітки?

Я замислився на хвилю.

— Так, — сказав я, — мій батько носив такі, ще коли був молодим, до одруження. Я бачив на фотографії.

— Саме так, — продовжував капітан Рім, — крім того, носив він також і короткий сюртук із двома гудзиками ззаду, жилетку з лацканами, високий капелюх, обтягнений шовком, дуже широку чорну краватку, твердий комірець і туфлі, що заціпалися на гудзики.

— Так був одягнений той чоловік?

— Егеж, так, як одягалися сімдесят п'ять років тому! А на вигляд йому не можна було дати більше тридцяти. На капелюсі знайшли товарний знак крамниці з Двадцять третьої вулиці, яка припинила своє існування десь на початку століття. То що ж ми могли вдіяти?

— Ну, — почав я невпевнено, — що тут вдієш. Схоже на те, що хтось не полінувався і старанно переодягнувся у старовинний одяг. Що ж до монет і банкнот, то, гадаю, він міг придбати їх у нумізматів, а після цього загинув у дорожній пригоді.

— Що загинув, то правда. О чверть на дванадцяту на Таймзсквер у театрах закінчуються вистави, і вона стає найпожвавленішим і найгамірливішим місцем у світі, а цей парубок вигулькнув посеред вулиці і вдивився на автомобілі та вивіски, наче побачив їх уперше в житті. Черговий поліцейський помітив його, отож ви розумієте, що йому треба було робити. Червоне світло змінилося зеленим, автомобілі рушили з місця, а цей стовбичить посеред вулиці, і замість того, щоб перечекати, триклятий придурок кидається на всі боки, намагаючись зійти з проїжджої частини. Тут-то його і збила машина — смерть настала одразу.

Якусь хвилю капітан Рім мовчки переживував тютюн і сердито спостерігав за молодою жінкою, яка штовхала поперед себе дитячу коляску, хоча я впевнений, що її він не помічав. Минаючи нас, молода мати не стала приховувати свого обурення його суворим поглядом, а капітан продовжив свою розповідь.

— Маючи отакі факти на руках, ми нічого не могли вдіяти. Не знайшли нічого. Я став перевіряти старі телефонні довідники у нашому архіві так, як це заведено, але без особливої надії, бо вони сягають не дуже віддалених часів. Але у виданні за літо 1939 року я натрапив на Рудольфа Фентца-молодшого, який мешкав десь у районі Східної 52-ї вулиці. Однак, як повідомив мені комендант будинку, він вибрався звідтіля у сорок другому,

крім того, було йому вже за шістдесят і він відійшов від справ; комендант пригадав, що старий начебто працював колись у банку, за кілька кварталів від будинку. Я розшукав банк, де він колись працював, і там мені сказали, що він пішов на пенсію у сороковому і вже п'ять років як помер, а вдова живе у Флориді у сестри.

Я написав вдові листа, але вона згадала тільки один факт, який нікуди не годився. Я навіть не став вносити його до звіту. Хоч як би там було, але офіційно я про нього не згадував. Батько її чоловіка зник безвісті, коли останній ще був дуже малий, не старший, либонь, двох років. Одного вечора десь близько десятої години він вийшов пройтися — дружина вважала, що порт'єри вбирають сигарний дим, отож він зазвичай, перш ніж вклатися до ліжка, виходив на прогулянку і випалював сигару — і більше не повернувся. З того часу його вже не бачили і нічого не чули про нього. Сім'я неабияк витратилася, намагаючись розшукати його, але все марно. Це сталося приблизно в 70-х роках минулого століття, старенька не могла пригадати точної дати. А її чоловік ніколи про цю історію не розводився.

— Ось і все, — сказав капітан Рім. — Якось одного вільного від служби вечора я зайнявся пошуками у старих паперах архіву поліції. Врешті-решт натрапив на папку з матеріалами про осіб, що безслідно зникли в 1876 році, і, звичайно ж, у списку знайшлося ім'я Рудольфа Фентца. Річ зрозуміла, що опис зниклого був недосконалим і бракувало відбитків пальців. Навіть зараз я ладен віддати рік життя і мені спалося б вночі спокійніше, якби у нього взяли відбитки пальців. У звіті говорилося, що йому 29 років, з великими баками, у високому капелюсі, темному сюртуку і картатих штанах. Ось приблизно і все, про що там згадувалося. Ані слова про краватку чи жилетку і ані слова про те, чи його туфлі защіпалися на гудзики. Ім'я його Рудольф Фентц, і помешкання він мав за тією ж адресою на П'ятій авеню, — у той час це, напевно, був житловий будинок. І останній запис у його справі: не знайдено. Мені страшенно не подобається цей випадок, — тихо промовив капітан Рім. — Не подобається він мені, і радше б я ніколи не чув про нього. А ви як гадаєте? — І, сердито насупившись, він запитав: — Невже цей хлопець вийшов на вулицю і розчинився у повітрі в 1876 році і знову матеріалізувався в році 1950-у?

Від несподіванки я стеноув плечима, а капітан сприйняв цей жест як негативну відповідь.

— Ні, певно ж, що ні, — сказав він. — Звичайно, що ні. Але ж має бути якесь пояснення.

Я б міг продовжувати перелік. Я б міг запропонувати вам кілька сотень таких історій. Якось вранці із спальні вийшла шістнадцятирічна дівчина зі своїм одягом у руках, бо він став явно завеликим для неї. Того ранку на вигляд їй не можна було дати більше одинадцяти років. Були ще інші пригоди, надто жахливі, щоб згадувати про них на цих сторінках. Усі вони сталися в одному тільки Нью-Йорку та його околицях, усі протягом кількох останніх років; а я підозрюю, що ще тисячі таких випадків відбулися і далі відбуваються в усьому світі. Я міг би розповідати і далі, але напрошується запитання: що ж це діється, і чому? Відповідь, гадаю, мені відома.

Чи помічали ви, що майже всіх ваших знайомих поймає дедалі глибше несприйняття дня сьогоднішнього? І всезростаюча туга за минулим? Бо я помічав. Ніколи ще за все своє тривале життя не чув я від людей стільки нарікань щодо того, чому, мовляв, їм не довелося жити «на межі століть», або в часи, коли «життя було набагато простішим» і «було варто жити», «коли можна було народжувати на світ дітей і розраховувати на майбутнє», або ж просто «у давні, добрі часи». Коли я був молодий, ніхто такого не говорив! Тогочасні дні вважалися славною порою! А зараз таке почуєш мало не від кожного.

Вперше за всю історію цивілізації люди відчайдушно намагаються втекти від сучасності. Наші кіоски завалені ескапістською літературою, саме визначення якої дуже промовисте. Цілі часописи присвячені фантастичним оповідям про втечу — втечу у інші часи, минуле і майбутнє, до інших світів і планет — про негайну втечу будь-куди. Навіть наші поважні часо-

писи, видавці книжок і Голлівуд не забарилися прореагувати на зростаючий попит на цю тему. Так, це бажання заповонило світ, наче спрага, наче жажливий суцільний гніт, який стає фізично відчутний, тиск мільйонів людських свідомостей, що поволі, але певно вже позначається на самому часові. У ті хвили, коли цей тиск найпомітніший, коли майже всесвітній потяг до втечі досягає найвищої межі — і відбуваються пригоди, які поповнюють мою колекцію.

Люди тягнуться руками до годинникових стрілок часу, і я боюся, що ті, врешті-решт, не витримають. Коли настане ця хвиля... нехай-но уява підкаже вам, якими божевільними виявляться ті кілька годин, що залишаться нам: усі безконечні миттєвості, з яких збудоване наше життя, несподівано перестануть триматися купи і хаотично перемішаються у часі.

Так, за плечима в мене більша частина життя, мене можна пограбувати лише либонь на кілька років. Однак це всеохоплююче поривання до втечі зі світу, який міг би стати багатим на звершення і щасливим, видається мені дуже зловісним. Ми — мешканці планети, яка все-таки здатна забезпечити пристойне життя кожній суцільній на ній душі, про що у дев'яносто дев'яти випадках зі ста мріють усі люди. То чому ж нам цього не дано?